

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
Кафедра філософії**

Навчально-методична серія
«КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ»

Уляна Мараєва

МЕТОДОЛОГІЯ ФІЛОСОФСЬКИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

(для студентів другого (магістерського) рівня
за спеціальністю 033 «Філософія»)

Ужгород – 2021

УДК 101.8+167

Мараєва У. Методологія філософських досліджень: навчально-методичні рекомендації (для студентів другого (магістерського) рівня за спеціальністю 033 «Філософія») / Уляна Мараєва; Навчально-методична серія «КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ»; [Ужгород.нац.ун-т; Ф-т сусп. наук; каф. філософії]. – Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2021. – 32 с.

Розробники:

Мараєва Уляна Миколаївна, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії факультету суспільних наук УжНУ.

Рецензенти:

Гвоздяк Валентин Миколайович, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії факультету суспільних наук УжНУ.

Навчально-методичні рекомендації затверджені на засіданні кафедри філософії факультету суспільних наук ДВНЗ «Ужгородський національний університет», протокол № 2 від 28 вересня 2021 року.

Схвалено методичною комісією факультету суспільних наук ДВНЗ «Ужгородський національний університет», протокол № 2 від 26 жовтня 2021 року.

ЗМІСТ

МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	4
ОПИС ТА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	7
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	10
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ І ТЕМАТИКА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ	12
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ	17
ПЕРЕЛІК ЗАВДАНЬ НА МОДУЛЬНІ КОНТРОЛЬНІ РОБОТИ.....	19
ПИТАННЯ ДЛЯ ЕСЕ.....	19
ТЕСТОВІ КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ	20
ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ	24
МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА ОЦІНЮВАННЯ	26
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	28

МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальний курс «Методологія філософських досліджень» спрямований на розкриття найважливіших питань філософії та методології науки, теорії пізнання, передбачає висвітлення основ філософської методології та її місце у філософському та науковому дослідженні. В процесі вивчення курсу особлива увага приділяється методологічним питанням, які мають вагомe значення для майбутніх учених, які працюватимуть у різних галузях наукового знання. Курс повинен забезпечити глибоке засвоєння специфіки філософського осягнення світу, сприяти формуванню світоглядно-методологічної та пізнавальної компетентності магістрів. Цей курс у практичному спрямуванні передбачає використання досвіду філософсько-теоретичної думки, формує базове уявлення щодо засад буття, міжлюдських відносин, піднімає питання про сенс існування, шляхи розвитку історії людства, методологічні проблеми науки. Розвиток сучасної науки загалом і соціогуманітарних наук зокрема пов'язаний з розширенням дисциплінарних меж, формуванням міждисциплінарних підходів. Вивчення сучасних методологічних підходів сприяє розумінню важливості інтеграції філософського та наукового знання, значущості сучасних міждисциплінарних наукових галузей. Він дає можливість магістрам отримати знання з сучасних проблем філософії та методології науки, уміти застосовувати набуті знання в науковій та практичній діяльності.

Метою курсу є поглиблення знань з філософії та методології наукових досліджень, актуальних філософських та методологічних проблем теорії соціального/гуманітарного пізнання та шляхами їх розв'язання, що передбачає систематизацію та узагальнення вже здобутих знань при вивченні фундаментальних філософських дисциплін, поглиблення навичок філософської рефлексії та активне їх залучення до науково-пізнавальної та філософської діяльності.

Завданням навчальної дисципліни є:

- ✓ вироблення здатності до комплексного теоретичного аналізу філософської методології, а також оволодіння основними ідеями сучасних концепцій теорії пізнання;
- ✓ ознайомлення студентів із центральними напрямками та основною проблематикою філософського дослідження, а також понятійним апаратом наукової і філософської методології;
- ✓ поглиблене вивчення найбільш гострих і актуальних проблем та головних досягнень сучасної філософської думки, теоретичних підходів до наукових досліджень;
- ✓ систематизація знання в історико-філософському контексті;
- ✓ аналіз особливостей філософії та методології науки як міждисциплінарної галузі; поглиблений розгляд методологічних засад наукових та філософських досліджень;

- ✓ роз'яснення специфіки наукового пізнання на ґрунті інших світоглядних форм; доведення самоцінності науки як феномену духовної культури, що базується на класичних канонах науковості;
- ✓ створення теоретичного підґрунтя для наукової діяльності; експлікацію особливих рис наукового знання і пізнання в умовах посткласичної доби та глобалізації на рубежі ХХ-ХХІ століть;
- ✓ аналіз зв'язку філософських концепцій з проблемами сучасної науки і філософії; перетворити теоретичні знання, одержані при вивченні дисципліни «Методологія філософських досліджень» на практичний процес виховання компетентного фахівця та створити теоретичне підґрунтя для наукової діяльності.

Курс «Методологія філософських досліджень» викладається на першому році навчання. Зміст курсу поділений на два змістові модулі, кожен з яких дає цілісну оцінку процесів розвитку філософської думки в контексті історії та культури. Перший змістовий модуль розкриває теоретико-методологічні особливості філософських досліджень, їх специфіку та вибір методології з урахуванням історико-філософського та теоретичного досвіду; другий змістовий модуль спрямований на розкриття актуальних проблем сучасної філософської рефлексії, закономірностей розвитку сучасної методології науки та міждисциплінарного характеру філософського дослідження.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Загальні:

- ЗК 1. Вміння виявляти, окреслювати та вирішувати проблеми, що передбачає здатність як до нестандартного розв'язання задач, так і до розв'язання нетипових задач;
- ЗК 2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях, що передбачає оперативність і динамічність інтелектуальної реакції, стійкість у доланні пізнавальних утруднень;
- ЗК 3. Здатність генерувати нові ідеї (креативність), що передбачає самостійність міркувань та умовиводів, навички інтелектуального пошуку, залучення нестандартних смислів, зокрема з іншої предметної області;
- ЗК 5. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації, що передбачає вміння застосовувати для вирішення пізнавальних задач ефективні стратегії і засоби;
- ЗК 8. Здатність до абстрактного мислення, оперативного аналізу значних масивів тексту, генералізації їх в загальну смислову структуру, формування достатньої аргументації та верифікації реальних фактологічних даних;
- ЗК 9. Здатність спілкуватися українською мовою як усно, відповідно до норм культури мовлення, так і письмово, що передбачає вміння писати власні тексти аналітичного та публіцистичного характеру та застосувати необхідні процедури при підготовці тексту до публікації;

ЗК11. Здатність до самостійного пошуку та оброблення інформації з різних джерел, до ефективного використання інформаційних технологій у професійній діяльності.

ЗК12. Здатність працювати автономно.

Фахові:

ФК 1. Знання теоретичних основ філософської науки і суміжних галузей гуманітаристики та суспільних наук;

ФК 3. Навички фахового сприйняття результатів історико-філософського аналізу та інтерпретації творів, ідей і процесів філософської традиції та використання історико-філософської спадщини в осмисленні та розв'язанні власних дослідницьких проблем;

ФК 4. Вміння використовувати методологію та пізнавальні засоби, що властиві обраній філософській спеціальності;

ФК 6. Навички застосування аналітичного методу в оцінці сучасних суспільних процесів.

ФК 7. Навички критичної роботи з текстами, знання принципів та закономірностей їх інтерпретації, опанування методологією герменевтики;

ФК 11. Здатність розуміти та працювати з іноземною філософською літературою.

ФК12. Здатність бути активним учасником фахової комунікації, будувати аргументи, відстоювати власну позицію.

ОПИС ТА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 4	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 120	1	1
Кількість модулів – 2	Семестр:	
	1	1
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи – 9	Лекції:	
	22	12
	Практичні (семінарські):	
	20	-
Вид підсумкового контролю: іспит	Лабораторні:	
	-	-
Форма підсумкового контролю: письмовий підсумковий контроль	Самостійна робота:	
	78	108

Структура навчальної дисципліни

Назва змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: денна					
	Усього	у тому числі				
		лекції	Практичні (семінарські)	лабораторні	Індивідуальна робота	Самостійна робота
Модуль 1						
Тема 1. Особливості філософського дослідження. Проблема пошуку методу.	10	2	2			8
Тема 2. Філософські методи.	12	2	2			8
Тема 3. Діалектика як методологія, логіка й теорія пізнання.	14	4	2			8
Тема 4. Трансцендентальний метод.	12	2	2			8
Тема 5. Феноменологія і герменевтика.	12	2	2			8
Разом за модуль 1	62	12	10			40
Модуль 2. Актуальні проблеми сучасної філософської рефлексії						
Тема 6. Сучасна філософська методологія.	14	2	2			10
Тема 7. Сучасні філософсько-методологічні проекти науки: гуманітаризація науковості.	14	2	4			8
Тема 8. Проблемне поле сучасних філософських досліджень.	14	2	2			10
Тема 9. Філософське дослідження та технологія дослідницької роботи.	16	4	2			10
Разом за модуль 2	58	10	10			38
Разом за семестр	120	22	20	-	-	78

Назва змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: заочна					
	у тому числі					
	Усього	лекції	Практичні (семінарські)	лабораторні	Індивідуальна робота	Самостійна робота
Модуль 1						
Тема 1. Особливості філософського дослідження. Проблема пошуку методу.	14	2				12
Тема 2. Філософські методи.	13	1				12
Тема 3. Діалектика як методологія, логіка й теорія пізнання.	13	1				12
Тема 4. Трансцендентальний метод.	13	1				12
Тема 5. Феноменологія і герменевтика.	13	1				12
Разом за модуль 1	66	6				60
Модуль 2. Актуальні проблеми сучасної філософської рефлексії						
Тема 6. Сучасна філософська методологія.	12	2				10
Тема 7. Сучасні філософсько-методологічні проекти науки: гуманітаризація науковості.	11	1				10
Тема 8. Проблемне поле сучасних філософських досліджень.	10	1				9
Тема 9. Філософське дослідження та технологія дослідницької роботи.	11	2				9
Разом за модуль 2	44	6				38
Разом за семестр	120	12				108

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Модуль 1. Теоретико-методологічні засади дисципліни

Тема 1. Особливості філософського дослідження. Проблема пошуку методу. Наукове знання як основа дослідження. Взаємовідношення філософії і науки. Поняття методу і методології дослідження. Предмет і структура методології науки. Філософія і науковий метод. Аспекти наукового моделювання в аналізі методології (онтологічний, гносеологічний, епістемологічний, семіотичний, логічний). Методи наукового дослідження. Методологічні принципи пізнавальної діяльності. Емпіричне та теоретичне пізнання.

Тема 2. Філософські методи. Філософська рефлексія. Методологічний плюралізм у філософському дослідженні. Світогляд як головний критерій класифікації соціокультурних суперсистем.

Тема 3. Діалектика як методологія, логіка й теорія пізнання. Діалектика – ідея всезагального зв'язку, принцип розвитку. Структура, особливості, взаємозв'язки діалектики. Діалектика суспільного життя. Основні проблеми соціальної діалектики: взаємовідношення людина-суспільство-природа. Специфіка соціальних закономірностей.

Тема 4. Трансцендентальний метод: розрізнення походження знання і обґрунтування знання (класичне та некласичне трактування). Людина як інтелегібельна істота: трансцендентальний спосіб розгляду (мова, досвід, практика). Трансцендентально-прагматичний вимір практики: інтерсуб'єктивність, соціальність, універсальність. Проективна єдність інтерсуб'єктивно створеної спільної волі.

Тема 5. Феноменологія і герменевтика. Феноменологія: концептуальний порядок, метод, операційність. Феноменологічні засади соціально-гуманітарного пізнання. «Лінгвістичний поворот»: трансформації філософського осмислення мови (герменевтика, лінгвістичний структуралізм, аналітична традиція). Метод когнітивної герменевтики. Розпізнавання смислів у комунікативному середовищі. Герменевтика та деконструкція. Лінгвістичні підстави структуралістської методології (Ф. де Соссюр, К.Леві-Стросс).

Модуль 2. Актуальні проблеми сучасної філософської рефлексії

Тема 6. Сучасна філософська методологія. Синергетика – нова стратегія наукового пошуку. Методологічні стратегії сучасної аналітичної філософії. Аналітичні технології у наукових дослідженнях. Глобальний еволюціонізм і сучасна наукова картина світу.

Тема 7. Сучасні філософсько-методологічні проекти науки: гуманітаризація науковості. Соціокультурна зумовленість наукового знання в сучасних дослідженнях. Методологічні програми гуманітаризації соціального знання: культуроцентризм, аксіологізація, діалогізм.

Тема 8. Проблемне поле сучасних філософських досліджень. Міждисциплінарний характер філософських досліджень. Філософія та інші науки, особливості та сфера їх досліджень. Дисциплінарні, міждисциплінарні та трансдисциплінарні методи дослідження.

Тема 9. Філософське дослідження та технологія дослідницької роботи. Евристичні засади підготовки та організації наукового дослідження. Принципи і методи збору та отримання інформації. Організація творчої діяльності. Особливості розумової праці. Процес створення нових ідей. Узагальнення результатів дослідження.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ І ТЕМАТИКА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тематика семінарських занять передбачає розгляд найбільш змістовних та проблемних питань курсу «Методологія філософських досліджень».

Роль викладача змінюється із традиційної на посередницьку. Головним стає колективне знання групи, допомога у з'ясуванні окремих питань, обговорення підготовлених повідомлень, доповідей, рефератів, презентацій. **Мета** семінарського заняття – заохочення студентів до діалогу, розвиток комунікативних навичок студентів, схильність до аналізу та узагальнення, демонстрування отриманих знань в процесі навчання.

Основними формами проведення семінарських занять є семінар-обговорення, семінар-диспут, семінар-бесіда, семінар-конференція, «круглий стіл», а також письмове опитування у вигляді проблемних питань і тестів.

Рекомендована література містить сучасні теоретичні джерела, опубліковані або розміщені на електронних носіях.

Тема 1. Особливості філософського дослідження

Основні поняття та категорії: Філософія, метод, методологія, наука, знання, істина, наукова картина, система, методологічна рефлексія, пізнання, відображення, взаємодія, мислення, свідомість, емпіризм, раціоналізм, демаркація.

План

1. Наукове знання як основа дослідження. Взаємовідношення філософії і науки. Фундаментальні принципи наукового пізнання.

2. Поняття методу і методології дослідження. Предмет і структура методології науки. Філософія і науковий метод. Методи наукового дослідження.

3. Аспекти наукового моделювання в аналізі методології (онтологічний, гносеологічний, епістемологічний, семіотичний, логічний).

Література: базова: [1, 2, 3, 4, 5, 7, 9, 10, 13, 14, 15, 16, 17],

допоміжна: [13, 14, 22, 25, 26, 30]

Тема 2. Філософські методи

Основні поняття та категорії: Філософія, рефлексія, світогляд, метод, методологія, наука, знання, істина, холізм, система, методологічна рефлексія, пізнання, відображення, взаємодія, мислення, свідомість, плюралізм.

План

1. Поняття філософської рефлексії.

2. Світогляд як головний критерій класифікації соціокультурних суперсистем.

3. Методологічна функція філософської теорії та її соціальне значення.

Література: базова: [2, 3, 10, 13, 14, 15, 16],
допоміжна: [1, 2, 3, 11, 14, 20, 30]

Тема 3. Діалектика як методологія, логіка й теорія пізнання

Основні поняття та категорії: діалектика, метафізика, методологія, зв'язок, розвиток, закон, категорія, соціальна діалектика, суспільне життя.

План

1. Особливості діалектики, її структура, взаємозв'язки.
2. Діалектичний метод у дослідженні суспільного життя.
3. Основні проблеми соціальної діалектики.

Література: базова: [3, 8, 13, 16], допоміжна: [1, 3, 4, 15, 20, 29]

Тема 4. Трансцендентальний метод

Основні поняття та категорії: класичне і некласичне знання, мова, практика, досвід, пізнання, свідомість, трансцендентальний метод, інтерсуб'єктивність.

План

1. Класичне і некласичне потрактування знання.
2. Трансцендентально-прагматичний вимір практики: інтерсуб'єктивність, соціальність, універсальність.
3. Мова у контексті розвитку трансцендентальної феноменології.

Література: базова: [3, 7, 9, 13, 16, 20], допоміжна: [5, 16, 19, 24, 32]

Тема 5. Феноменологія і герменевтика

Основні поняття та категорії: мова, досвід, пізнання, свідомість, «лінгвістичний поворот», когнітивна герменевтика, деконструкція, структуралізм.

План

1. Особливості феноменологічного методу у філософському дослідженні.
2. Феноменологічні засади соціально-гуманітарного пізнання.
3. «Лінгвістичний поворот»: трансформації філософського осмислення мови (герменевтика, лінгвістичний структуралізм, аналітична традиція).
4. Герменевтика і деконструкція.

Література: базова: [3, 4, 6, 18, 19],
допоміжна: [1, 2, 6, 7, 8, 9, 10, 17, 18, 21, 27, 28, 31, 34]

Тема 6. Сучасна філософська методологія

Основні поняття та категорії: синергетика, структуралізм, аналітична філософія, сцієнтизм та антисцієнтизм, глобальний еволюціонізм, система, парадигма цілісності, історизм, діалектизм.

План

1. Синергетика – нова стратегія наукового пошуку.
2. Методологічні стратегії сучасної аналітичної філософії.
3. Глобальний еволюціонізм і сучасна наукова картина світу.

Література: базова: [1, 5, 12, 13, 14, 20],
допоміжна: [1, 2, 11, 13, 14, 16, 22, 23, 25]

Тема 7. Сучасні філософсько-методологічні проекти науки: гуманітаризація науковості

Основні поняття та категорії: соціокультурне, культуроцентризм, аксіологія, діалог, закони суспільства, виробництво соціального, «конструювання», «генеалогія».

План

1. Рефлексія методології гуманітарних наук.
2. Методологічний зсув від відкриття «законів суспільства» до «виробництва соціального» (К.Вольф, П. Бергер, М. Фуко).
3. Гуманітаризація соціального знання: культуроцентризм, аксіологізація, діалогізм.

Література: базова: [3, 4, 12, 14, 18],
допоміжна: [1, 2, 7, 11, 13, 14, 16, 22, 23, 25, 27, 34]

Тема 8. Проблемне поле сучасних філософських досліджень

Основні поняття та категорії: соціокультурне середовище, міждисциплінарний характер, глобалізація, екзистенційність, духовний досвід, істина.

План

1. Міждисциплінарний характер філософських досліджень.
2. Філософія у синтезі гуманітарних та природничих наук, актуальність проблем сучасності. Глобалізація.
3. Логіко-гносеологічний та екзистенційний виміри сучасного філософського дослідження.

Література: базова: [3, 4, 12, 14, 18],
допоміжна: [2, 7, 10, 11, 12, 16, 19, 23, 33]

Тема 9. Філософське дослідження та технологія дослідницької роботи
Основні поняття та категорії: науково-дослідна діяльність, творчість, дискусія, апробація, інформація.

План

1. Основи організації науково-дослідного процесу у ВНЗ.
2. Організація творчої діяльності. Процес створення нових ідей.
3. Дискусія як форма апробації наукового дослідження.

Література: базова: [1, 11], допоміжна: [19, 34]

Запитання та завдання для самоконтролю:

1. Що таке знання? Чим відрізняється наукове знання від повсякденного?
2. Покажіть, чому наука є системою знань. 3. На якому етапі розвитку суспільства формуються міждисциплінарні науки?
3. У чому полягає їх своєрідність?
4. Чому наука є сферою суспільної діяльності? Розкрийте інноваційну функцію науки в інформаційному суспільстві.
5. Обґрунтуйте, що наука є соціальним інститутом.
6. У чому полягає специфіка філософського осмислення науки?
7. Розкрийте соціокультурні функції науки в умовах інформаційного суспільства.
8. Чому методологія науки є однією з форм її саморефлексії?
Що лежить в основі розгалуження наукового пізнання на два основних рівні – емпіричний та теоретичний?
9. Що собою являє метатеоретичний рівень наукового пізнання?
10. Якою є роль наукового експерименту? Якими є види експерименту в науці?
11. До якого рівня наукового знання належить метод моделювання?
Якими є його основні види?
12. У чому полягає відмінність між науковим і повсякденним пізнанням?
13. У чому полягає відмінність між традиційною і новітньою методологічними культурами?
14. У чому полягають фундаментальні і прикладні аспекти наукової теорії?
15. Якими є основні форми наукового знання?
16. Якими є сучасні уявлення про основні рівні наукової методології?
17. Класифікація і характеристика об'єктів наукового пізнання, їх зв'язок із суб'єктом досліджень.
18. Загальна схема наукового дослідження.
19. Найуживаніші критерії класифікації наук.
20. Методи дослідження, їх класифікація та характер застосування.

21. Якою є роль у науці методологічної функції філософії?
22. Чому методологічна функція належить до основних функцій філософської теорії?
23. Як видатні мислителі минулого визначали роль методів у науці?
24. Чому науковий метод нерозривно пов'язаний з теорією?
25. Як застосовується діалектичний метод у дослідженні взаємовідношення людина-суспільство-природа?
26. Сутнісні ознаки наукової парадигми.
27. Суть ретроспективного моделювання та його значення для наукового дослідження.
28. Методика вивчення наукової літератури.
29. Порядок пошуку літературних джерел та оформлення і систематизація бібліографічних послань.
30. Класифікація інформаційного забезпечення науково-дослідного процесу.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Самостійна робота є одним з найважливіших компонентів освітнього процесу, що передбачає інтеграцію різних видів індивідуальної та колективної навчальної діяльності, яка здійснюється як під час аудиторних, поза аудиторних занять, без участі викладача, так і під його безпосереднім керівництвом. У контексті сучасної системи навчання самостійна робота домінує серед інших видів навчальної діяльності студентів після практичної підготовки (може становити від 15 до 55% навчального програмового матеріалу) та дозволяє розглядати накопичувані знання як об'єкт власної діяльності студента.

Пізнавальна діяльність студентів у процесі виконання самостійної роботи характеризується високим рівнем самостійності та сприяє залучення студентів до творчої активності.

Самостійна робота надасть можливість сформувати у студента здібності до саморозвитку, творчого застосування отриманих знань, способах адаптації до професійної діяльності на сучасному етапі. Вирішення цих завдань неможливе лише шляхом передачі знань у готовому вигляді від викладача до студента. Головна мета самостійної роботи – розширити і поглибити знання, уміння, отримані під час лекції, семінарів, попередити їх забування, розвивати індивідуальну схильність, здібності та коло зацікавлень студента.

Основними видами самостійної роботи є:

- 1) опрацювання основної та додаткової літератури з теми;
- 2) написання есе, доповідей, рефератів, презентацій;
- 3) опрацювання окремих тем програми або їх частин.

Контроль самостійної роботи студентів включає:

- ✓ відповідь на контрольні або тестові питання;
- ✓ перевірку конспекту;
- ✓ перевірку виконаних есе, рефератів, презентацій.

Тематика доповідей, мультимедійних презентацій, есе (за вибором)

1. Трансцендентальний метод Г. Когена.
2. Проблеми методології природничого історичного пізнання, обґрунтування дуалізму номотетичного (генералізуючого) і ідеографічного (індивідуалізуючого) методів.
3. Розробка логічного підґрунтя і структури сучасного наукового знання.
4. В. Дільтей. Описова психологія і герменевтика. «Науки про дух» і «науки про природу».
5. Філософія vs наука: посткласична дилема. *Зміна парадигм класичних філософських систем, заснованих на систематичному розумінні, що розглядали світ в єдності, з пропозицією одних або єдиних підстав буття.*

6. Роль філософії у науковому пізнанні. Застосування діалектичного методу.
7. Погляди М. Кузанського щодо ступенів процесу пізнання та «вченого незнання».
8. Філософія науки П. Фейєрабенда. Принцип відносної автономії наукового знання, теоретичного плюралізму і «принцип міцності» в еволюції знань. Позиція методологічного та епістемологічного анархізму.
9. Критерії істини. Верифікація і фальсифікація. Співвідношення пояснення та розуміння.
10. Ф. Бекон «Знання-це сила».
11. Проблема демаркації науки. Критерії науковості знань.
12. Філософсько-методологічні концепції. Логічний емпіризм.
13. Різновиди позанаукового знання (паранаукове, псевдонаукове, квазінаукове, антинаукове).
14. Мова – феномен культури у контексті філософського дослідження.
15. Постнекласична методологія: гуманітаризація науковості.
16. Соціокультурне знання у контексті філософського дослідження.
17. Суть ретроспективного моделювання та його значення для наукового дослідження
18. Класифікація інформаційного забезпечення науково-дослідного процесу.
19. Дискусія як форма апробації наукового дослідження.
20. Актуальні проблеми сучасних філософських досліджень.
21. Творчість, креативність як вихідний принцип сучасного науковця.
22. Філософські методи у сфері наукового дослідження.
23. Інтерпретація сучасного суспільства: модерн-постмодерн.
24. Філософема трансцендентального суб'єкта як основа філософування класичного Заходу.

ПЕРЕЛІК ЗАВДАНЬ НА МОДУЛЬНІ КОНТРОЛЬНІ РОБОТИ

Методика модульного контролю знань студентів з навчальної дисципліни «Методологія філософських досліджень» включає проведення двох модульних контрольних робіт та підсумкового контролю у формі іспиту.

Мета модульної контрольної роботи – письмова перевірка рівня засвоєння знань студентів у її основних складових: у формі тестових завдань на знання теоретичного матеріалу та у формі есе шляхом відповіді на запитання. Кожен варіант складається викладачем вибірково з нижченаведеного переліку теоретичних та тестових завдань.

ПИТАННЯ ДЛЯ ЕСЕ

1. Наукове знання як основа дослідження. Взаємовідношення філософії і науки.
2. Роль філософії у науковому пізнанні. Застосування діалектичного методу.
3. Поняття методу і методології дослідження. Предмет і структура методології науки.
4. Філософія і науковий метод. Методи наукового дослідження.
5. Аспекти наукового моделювання в аналізі методології (онтологічний, гносеологічний, епістемологічний, семіотичний, логічний).
6. Філософія науки П. Фейєрабенда. Принцип відносної автономії наукового знання, теоретичного плюралізму і «принцип міцності» в еволюції знань.
7. Світогляд як головний критерій класифікації соціокультурних суперсистем.
8. Особливості трансцендентальної феноменології М. Шелера. Феномен мови.
9. Феноменологія М. Мерло-Понті. Сутність мови.
10. «Лінгвістичний поворот»: трансформації філософського осмислення мови (герменевтика, лінгвістичний структуралізм, аналітична традиція).
11. Метод когнітивної герменевтики. Розпізнавання смислів у комунікативному середовищі.
12. Герменевтика та деконструкція.
13. Особливості сучасної посткласичної науки.
14. Синергетика – нова стратегія наукового пошуку.
15. Аналітичні технології у наукових дослідженнях.
16. Глобальний еволюціонізм.
17. Концепція «кoeволюції».
18. Синергетика і поняття «дисипативної системи».
19. Методологічні принципи пізнавальної діяльності.
20. Технологія дослідницької роботи.
21. Етика науки. Плагіат і шахрайство.
22. Процес створення нових ідей в науковому дослідженні.

ТЕСТОВІ КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ

1. Чи завжди істинне знання є науковим?
 - а) так, істинне знання може бути тільки науковим;
 - б) ні, істинне знання може належати іншим сферам пізнання;
 - в) так, тому що істинне знання може бути сформульоване лише у поняттях;
 - г) так, тому що знання, що виявляється у художніх образах, повсякденному житті, не є істинним.
2. Результатом діяльності науки є:
 - а) теорія; б) закони; в) факти; г) спостереження.
3. Чому саме у Стародавній Греції було створено вперше наукову теорію?
 - а) греки добре засвоїли мудрість Стародавнього Сходу;
 - б) греки вміли запозичувати знання у інших народів;
 - в) для греків велику роль грав раціональний аналіз дійсності; безкорисливе шукання істини.
 - г) греки дбали про вирішення конкретних проблем практики.
4. Антиномії чистого розуму, за І. Кантом:
 - а) свідчать про необмежені можливості людського пізнання;
 - б) свідчать про певні межі теоретичного пізнання світу;
 - в) свідчать про безсилля людського розуму у пізнанні світу;
 - г) свідчать про некритичний підхід дослідника до проблем пізнання.
5. Що, згідно з К. Поппером, є найважливішим джерелом зростання світу об'єктивного знання:
 - а) підтвердження досвідом;
 - б) верифікація;
 - в) критицизм і фальсифікація;
 - г) конкуренція.
6. «Третій світ», за К. Поппером, це:
 - а) реальність, що існує об'єктивно;
 - б) стан свідомості та його активність;
 - в) універсум об'єктивного знання;
 - г) все, зазначене вище.
7. К. Поппер вважав, що головна вада теорії – це:
 - а) принципова неможливість її спростувати;
 - б) можливість її спростувати;
 - в) неможливість її розвивати далі;
 - г) неконкурентоспроможність теорії.
8. У чому полягають сутнісні ознаки наукової парадигми (Т.Кун)?
 - а) це – визнані всіма наукові досягнення, які протягом певного часу дають науковому співтовариству модель постановки проблем та їх вирішення;
 - б) найвищі творчі досягнення епохи в певній сфері, в певний період існування науки;
 - в) виміри традиції, які гальмують розвиток науки та заважають творчості;
 - г) помилки вчених, які є джерелом нових пошуків.
9. Як, за Т. Куном, відбувається перехід до нової парадигми в розвитку науки?

- а) різко, революційним шляхом;
 - б) поступово, шляхом логічних аргументів та посилань на досвід;
 - в) вкрай повільно, шляхом поступового порівняння старої парадигми з новою, а також із самою природою;
 - г) повільно, шляхом часткових змін старої парадигми.
10. Симптомом наукової революції, за Т. Куном, є:
- а) збільшення конкуруючих варіантів;
 - б) готовність випробувати щось нове;
 - в) звертання за допомогою до філософії;
 - г) все, визначене вище.
11. Біфуркація – це термін, що стосується методу:
- а) діалектики; б) синергетики; в) метафізики; г) герменевтики
12. Синергетика є у нинішній час методологічно продуктивною науковою концепцією, тому що вона:
- а) може однозначно передбачити шляхи і наслідки розвитку будь-якої системи; б) відновлює механістичну картину світу, що панувала у класичній науці;
 - в) вміщує в собі нові пріоритети сучасної картини світу з її нестабільністю, багатоальтернативністю розвитку, ідеєю виникнення порядку з хаосу;
 - г) дозволяє забезпечити можливість глобального втручання у соціокультурні процеси.
13. Чи передбачає визначення «ненауковий» негативну оцінку?
- а) так, тому що наука є найвищим досягненням людського розуму;
 - б) ні, тому що кожна форма людської діяльності має специфічне призначення;
 - в) так, тому що наукове знання передбачає точність, виваженість, експериментальну перевірку;
 - г) так, тому що наукове обґрунтування розповсюджується на різні сфери людського життя.
14. Методологія - це:
- а) система правил, використання методів, прийомів, способів для проведення будь-якого дослідження;
 - б) сукупність прийомів практичного впливу або теоретичного освоєння об'єктивної дійсності з метою її пізнання;
 - в) наукове знання про найбільш загальні принципи пізнання, шляхи і способи дослідження дійсності;
 - г) конкретна методика, за якою проводиться наукове дослідження.
15. Знання мають науковий характер тільки тоді, коли:
- а) від сукупності фактів здійснюється перехід до закономірностей;
 - б) відбувається опис і спостереження за фактами;
 - в) вдосконалюється життєвий досвід науковця;
 - г) всі зазначені вище.
16. Як називається нова (сучасна) фаза розвитку науки?
- а) неокласична;

- б) посткласична;
 - в) глобалізаційна;
 - г) сцієнтична.
17. Чи взаємодіють методи пізнання в реальному науковому дослідженні?
а) так; б) ні.
18. Оберіть правильну відповідь (вказати 2 відповіді). В процесі розвитку науки:
- а) використовуються добре знайомі прийоми і способи діяльності;
 - б) формуються нові прийоми і способи дослідницької діяльності;
 - в) система наукових методів є сталою;
 - г) з'ясовуються тенденції розвитку наукових методів.
19. Визначте загальнофілософські методи у пізнанні:
- а) онтологічний;
 - б) діалектичний;
 - в) моделювання;
 - г) абстрагування.
20. Визначте основні елементи наукової діяльності:
- а) об'єкт, суб'єкт, продукт і методи діяльності;
 - б) людина, продукт і результат діяльності;
 - в) об'єкт, суб'єкт, експеримент, умовивід.
21. Визначте основні критерії розмежування наукового знання від ненаукового:
Вказати 2 відповіді
- а) емпіричний принцип;
 - б) верифікація;
 - в) «внутрішнє осяяння»;
 - г) фальсифікація.
22. Можливість емпіричної перевірки наукових знань – це:
- а) фальсифікація;
 - б) верифікація;
 - в) емпіричний принцип;
 - г) принцип системності.
23. Можливість спростування і заперечення наукових знань – це:
- а) фальсифікація;
 - б) верифікація;
 - в) емпіричний принцип;
 - г) принцип системності.
24. Особливістю філософської методології є:
- а) однобоке бачення і вирішення проблеми;
 - б) множинність методологічних вчень, філософських систем і течій;
 - в) праксеологічний контекст дослідження;
 - г) розгляд явищ у процесі зміни і розвитку.
25. Який філософський метод слід обрати при аналізі найзагальніших понять мислення, які відтворюють універсальні властивості речей?
- а) метафізичний;

- б) діалектичний;
- в) феноменологічний;
- г) синергетичний.

26. Хто з філософів вважає, що застосовуючи трансцендентальний метод, «життя слід розглядати в якості предмета як наук про природу, так і наук про дух»?

- а) І. Кант;
- б) Е. Гуссерль;
- в) В. Дільтей;
- г) П. Ріккерт.

27. Який філософський метод має підстави застосовувати інтуїцію та не виводити логічно загальні поняття, типи, види у науці у залежності від фактів?

- а) трансцендентальний;
- б) діалектичний;
- в) герменевтичний;
- г) феноменологічний.

28. Трансцендентальне у формі інтенціональних актів проявляється у сфері потоку:

- а) феноменів свідомості;
- б) ноуменів свідомості;
- в) архетипів свідомості;
- г) раціональних роздумів.

29. Філософський метод встановлення смислів і значень ідеям, виразам і символах – це:

- а) феноменологія;
- б) метафізика;
- в) герменевтика;
- г) трансцендентальний метод.

30. Деструкція – це:

- а) повернення до «первинного досвіду» у розумінні смислу буття;
- б) сукупність прийомів практичного впливу або теоретичного освоєння об'єктивної дійсності з метою її пізнання;
- в) можливість спростування і заперечення наукових знань;
- г) можливість емпіричної перевірки наукових знань.

31. Що таке холізм?

- а) утвердження парадигми цілісності, тобто уявлення необхідності глобального всебічного погляду на світ;
- б) філософський метод встановлення смислів і значень;
- в) множинність методологічних вчень, філософських систем і течій;
- г) конкретна методика, за якою проводиться наукове дослідження.

32. Основними властивостями *дисипативної системи* є: Обрати декілька відповідей

- а) відкритість;
- б) замкненість;
- в) циклічність;
- г) нерівноважність;
- д) лінійність;
- е) нелінійність.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Наукове знання як основа дослідження.
2. Взаємовідношення філософії і науки.
3. Сутнісні ознаки наукової парадигми.
4. Поняття методу і методології дослідження.
5. Предмет і структура методології науки.
6. Філософія і науковий метод.
7. Аспекти наукового моделювання в аналізі методології (онтологічний, гносеологічний, епістемологічний, семіотичний, логічний).
8. Методи наукового дослідження. Емпіричне та теоретичне пізнання.
9. Методологічні принципи пізнавальної діяльності.
10. *Поняття* філософської рефлексії.
11. Методологічний плюралізм у філософському дослідженні.
12. Світогляд як головний критерій класифікації соціокультурних суперсистем.
13. Метод діалектики, структура, особливості, взаємозв'язки.
14. Основні проблеми соціальної діалектики: взаємовідношення людина-суспільство-природа.
15. Трансцендентальний метод: розрізнення походження знання і обґрунтування знання (класичне та некласичне потрактування).
16. Людина як інтелегібельна істота: трансцендентальний спосіб розгляду (мова, досвід, практика).
17. Трансцендентально-прагматичний вимір практики: інтерсуб'єктивність, соціальність, універсальність.
18. Особливості феноменологічного методу (на прикладі історико-філософської традиції).
19. Феноменологічні засади соціально-гуманітарного пізнання.
20. «Лінгвістичний поворот»: трансформації філософського осмислення мови (герменевтика, лінгвістичний структуралізм, аналітична традиція).
21. Метод когнітивної герменевтики. Розпізнавання смислів у комунікативному середовищі.
22. Герменевтика та деконструкція.
23. Лінгвістичні підстави структуралістської методології (Ф. де Соссюр, К. Леві-Стросс).
24. Синергетичний метод – нова стратегія наукового пошуку.
25. Методологічні стратегії сучасної аналітичної філософії.
26. Глобальний еволюціонізм і сучасна наукова картина світу.
27. Соціокультурна зумовленість наукового знання в сучасних дослідженнях. Гуманітаризація соціального знання: культуроцентризм, аксіологізація, діалогізм.
28. Основні проблеми сучасних філософських досліджень, їх міждисциплінарний характер.
29. Дисциплінарні, міждисциплінарні та трансдисциплінарні методи філософського дослідження.

30. Філософія у синтезі гуманітарних та природничих наук, актуальність проблем сучасності. Глобалізація.
31. Основи організації науково-дослідного процесу у ВНЗ.
32. Евристичні засади підготовки та організації наукового дослідження. Принципи і методи збору та отримання інформації.
33. Організація творчої діяльності. Процес створення нових ідей.
34. Дискусія як форма апробації наукового дослідження.
35. Розробка логічного підґрунтя і структури сучасного наукового знання.
36. Творчість, креативність як вихідний принцип сучасного науковця.
37. Інтерпретація сучасного суспільства: модерн-постмодерн.
38. Критерії істини. Верифікація і фальсифікація. Співвідношення пояснення та розуміння.
39. Структуралізм як альтернатива гуманітаризації і прагнення повернути гуманітарному знанню статус науковості.
40. Методологія гуманітарних наук.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання знань студентів здійснюється відповідно до положень «Про організацію освітнього процесу в Державному вищому навчальному закладі «Ужгородський національний університет»» (пп. 5.2, 5.3), «Про порядок та методiku проведення семестрових (курсoвих) екзаменів і заліків в Ужгородському національному університеті» затверджених наказом ректора ДВНЗ «УжНУ» № 698/01-17 від 08.05.2015 р. та «Про оцінювання навчальних досягнень студентів ДВНЗ «УжНУ» за кредитно-модульною системою» затвердженого наказом ректора ДВНЗ «УжНУ» № 503/01-17 від 03.03.2015 р. (п.2.2).

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання можуть бути:

- іспит;
- стандартизовані тести;
- реферати, есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

У процесі викладання навчальної дисципліни «Методологія філософських досліджень» передбачене застосування як академічних, традиційних, так і проблемно-орієнтованих, інноваційних інтерактивних навчальних технологій. У процесі виконання студентом самостійної роботи перевага надається ініціативному самонавчанню, що дозволяє магістру в межах загальних тем обирати і досліджувати проблемні питання за інтересами.

При викладанні дисципліни «Методологія філософських досліджень» застосовуються як традиційні, так і інноваційні та інтерактивні форми занять: проблемна лекція, лекція-конференція, семінар-дискусія, семінар-конференція. Метою таких форм навчання є формування та удосконалення: навиків творчого осмислення інформації, та креативних підходів до її презентації; вміння правильно висловлюватися й аргументувати власну думку; здатності до конструктивного діалогу; критичного мислення, особистісних характеристик (толерантність, комунікабельність, повага до альтернативної думки) тощо.

Перевірка рівня навчальних досягнень студентів з дисципліни «Методологія філософських досліджень» здійснюється на основі результатів **поточного, модульного та підсумкового (іспит) контролів**.

За умов кредитної технології навчання контроль успішності студентів поділяється на:

- **поточний контроль**, який здійснюється викладачем безпосередньо в ході вивчення дисципліни на лекціях (фронтальне опитування), практичних заняттях (усний, письмовий, комбінований, тестовий, практичний, презентація).

Оцінюються:

- усні відповіді на семінарських заняттях;
- активність у дискусіях, вміння аргументувати власну позицію;
- виконання практичних завдань;

- контрольні тестування;
- підготовка усних доповідей;
- підготовка презентації та її захист.

Максимальна оцінка поточного контролю становить 60 балів.

- **модульний контроль успішності**, який здійснюється з метою оцінки рівня засвоєння студентом програми навчальної дисципліни (письмове тестування).
- **підсумковий семестровий контроль**: усне опитування, відповіді на запитання.

Форма підсумкового семестрового контролю: іспит.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	Зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Абрамов В. І. Методологія системного підходу та наукових досліджень: навч.-метод. посібн. для самост. вивч. дисц. / В. І. Абрамов, В. Х. Арутюнов. - К.: КНЕУ, 2005. – 178 с.
2. Введение в историю и философию науки: учебное пособие для вузов / С. А. Лебедев, В. В. Ильин, Ф. В. Лазарев, А. В. Лесков; под общ. ред. Проф. С. А. Лебедева. – М.: Академический Проект, 2007. – 384 с.
3. Ильин В. В., Лебедев С. А., Губман Б. Л. Введение в философию: учебное пособие / под ред. С. А. Лебедева. – Москва: Проспект, 2018. – 368 с.
4. Ильин В. В. Теория познания. Герменевтическая методология. Архитектура понимания: монография. – М: Проспект, 2018. – 184 с.
5. Каламбет С. В. Методологія наукових досліджень: Навч. посіб. / С.В. Каламбет, С. І. Іванов, Ю.В. Півняк Ю.В. – Дн-вськ: Вид-во Маковецький, 2015. – 191 с.
6. Квіт С. М. Основи герменевтики: Навчальний посібник. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2003 – 192 с.
7. Кононюк А. Е. Обобщенная теория познания и созидания. К.2. Ч.2. – К.: «Освіта України», 2013. – 564 с.
8. Копнин П. *Диалектика как логика и теория познания. Опыт логико-гносеологического исследования.* – М.: Наука, 1973. – 324 с.
9. Литвинов В. П. Введение в методологию. Учебное пособие. – Пятигорск: Пятигорский государственный лингвистический университет, 2013. – 175 с.
10. Микешина Л. А. Философия науки: Современная эпистемология. Научное знание в динамике культуры. Методология научного исследования: учеб. пособие / Л. А. Микешина. – М.: Прогресс-Традиция: МПСИ: Флинта, 2005. – 464 с.
11. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.
12. Семенюк Едуард *Філософія сучасної науки і техніки: підручник / Едуард Семенюк, Володимир Мельник.* – Вид. 3-тє, випр. та допов. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2017. – 364 с.
13. Сергієнко В. В. Філософські проблеми наукового пізнання : навчальний посібник. / В. В. Сергієнко – Кременчук : Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, 2011. – 103 с.
14. Степин В. С., Кузнецова Л. Ф. Научная картина мира в культуре техногенной цивилизации. – М., 1994. – 274 с.
15. Философия и методология науки: Учеб. пособие для студентов высших учебных заведений / под ред. В. И. Купцова. – М.: Аспект Пресс, 1996. – 551 с.
16. Философия и методология познания: Учебник для магистров и аспирантов – Санкт-Петербургский университет МВД России; Академия

- права, економіки і безпеки життєдіяльності; СПбГУ; СПбГАУ; Іппі (СПб.) / Под общ. и науч. ред. В.Л. Обухова, Ю.Н. Солонина, В.П. Сальникова и В.В. Васильковой. – СПб.: Фонд поддержки науки и образования в области правоохранительной деятельности «Университет», 2003. – 560 с.
17. Философия науки / под ред. С. А. Лебедева: Учебное пособие для вузов. Изд. 5-е, перераб. и доп. — М.: Академический Проект; Альма Матер, 2007. – 731 с. – («*Gaudeamus*»).
18. Шульга Е. Н. Когнитивная герменевтика: Монография – М., 2002. – 235 с.
19. Юркевич Е. Н. Герменевтические идеи в восточнославянской философской традиции. – Харьков: Изд-во ХНУ им. В. Н. Каразина, 2002. – 254 с.
20. Ярошевец В. І. Історія філософії: від структуралізму до постмодернізму. Підручник. – К.: Знання України, 2006. – 214 с.

Допоміжна література

1. Булатов М. *Про методи філософування* / М. Булатов // *Філософська думка*. 2004. – № 2. – С.15–29.
2. Вовк С. М. Некласична методологія: сутність, структура й перспективи розвитку / С. М. Вовк // *Філософські проблеми гуманітарних наук (Збірка наукових праць)*. – К., 2009. – Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-text-11457.html>
3. Гадамер Х.-Г. Истина и метод: Основы философской герменевтики / Гадамер Х.-Г. ; [Пер. с нем. ; Общ. ред. и вступ. ст. Б. Н. Бессонова]. – М. : Прогресс, 1988. – 704 с.
4. Гегель Г. В. Ф. Наука логики. / Гегель Г. В. Ф. В 3-ох томах. Т. 2. – М.: «Мысль», 1971. – 248 с.
5. Григоришин С. Мова як феномен у контексті розвитку трансцендентальної феноменології // *Філософська думка*. – 2009. – № 1. – С. 54-65.
6. Гуссерль Э. Логические исследования. Картезианские размышления. Кризис европейских наук и трансцендентальная феноменология. Кризис европейского человечества и философия. Философия как строгая наука / Гуссерль Э. – Мн.: Харвест, М.: АСТ, 2000. – 772 с.
7. Еникеев А. А. Феноменология языка и герменевтика в пространстве гуманитарных наук XX в. // *Общество: философия, история, культура*. – 2018. – Электронный ресурс: <https://cyberleninka.ru/article/n/fenomenologiya-yazyka-i-germenevtika-v-prostranstve-gumanitarnyh-nauk-xx-v>
8. Ильин В. В., Мамедов А. А., Бирюкова Е. А., Мюллеринен Е. А., Платонов В. В. Структура герменевтического акта: гносеологический аспект // *Сервис Plus: Культура и цивилизация*. – Том 11. – 2017. – №2. – С. 102-110.

9. Кебуладзе Вахтанг. Феноменологія та герменевтика в сучасних українських історико-філософських дослідженнях / Вахтанг Кебуладзе // *Sententiae*. – № 2 (XXIX). – 2013. – С. 138-146.
10. Кебуладзе Вахтанг. Феноменологія і герменевтика як методологічні стратегії в сучасній українській філософії та гуманітаристиці / Вахтанг Кебуладзе // *Філософія освіти*. – № 1 (12). – 2013. – С. 128-139.
11. Кравченко П. А. Філософія історії і постнекласична методологія / П. А. Кравченко // *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 7. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія*. – Випуск 33 (46), 2015. – С. 187-196. – Режим доступу:
http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/22925/1/Nchnpu_7_2015_33_2_9.pdf
12. Крючкова С. Е. Проблема другого в современных социально-культурных практиках // *Научные труды Московского гуманитарного университета*. – 2018. – Электронный ресурс:
<https://cyberleninka.ru/article/n/problema-drugogo-v-sovremennyh-sotsialno-kulturnyh-praktikah>
13. Кун Т. Структура научных революций / Томас Кун. – М. : Прогресс, 1977. – 304 с.
14. Лакатос И. Избранные произведения по философии и методологии науки / пер. с англ. – М. : Академический Проект ; Трикста, 2008. – 475 с.
15. Лисий Василь. Діалектика і методи наукового пізнання / Василь Лисий // *Вісник Львівського університету. Серія: Філософія*. – Вип. 13. – 2010. – С. 20-28.
16. Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Філософські проблеми сучасності»: статті й тези / редкол. Берегова Г.Д., Герасимова Е.М., Ленъ Т.В. й ін. – Херсон: РВВ «Колос», 2014. – 263 с.
17. Мінаков М. А. Герменевтичний досвід і його роль в аналізі культури // *Мультиверсум. Філософський альманах*. – К.: Центр духовної культури, 2005. – № 45.
18. Музика М. П. Феноменологія як пошук нових ірраціоналістичних тенденцій в осмислення права / М. П. Музика // *Університетські наукові записки*. – № 65. – 2018. – С. 136-149.
19. Надибська Оксана. Епістемологічний дискурс соціогуманітарного дослідження пріоритетів / Оксана Надибська // *Філософія освіти*. 1-2 (8) / 2009. – С. 67-79.
20. Петрушенко В. Чому метафізика? (до питання про причини та наслідки метафізичного ренесансу в сучасній філософії) // *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. – 2008. – № 607: Філософські науки. – С. 3–9.
21. Писарчик Л. Ю. Проблема познания ценностей и концепция науки в феноменологии Э.Гуссерля // *Вестник Оренбургского университета*. – 2011. – Электронный ресурс:

- <https://cyberleninka.ru/article/n/problema-poznaniya-tsennostey-i-kontsepsiya-nauki-v-fenomenologii-e-gusserlya>
22. Поппер К. Логика и рост научного знания. Избранные работы / пер. с англ. – М. : Прогресс, 1983. – 606 с.
 23. Семененко И. С. Глобализация и социокультурная динамика: личность, общество, культура // Полис. Политические исследования. – Электронный ресурс:
https://www.isras.ru/index.php?page_id=2624&jn=polis&jn=polis&jid=3150
 24. Федорів Л. Особливості розуміння і виявлення трансцендентного в класичній та некласичній філософії / Любомир Федорів // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2008. – № 607: Філософські науки. – С. 55–64.
 25. Фейерабенд П. Избранные труды по методологии науки / пер. с англ. и нем. – М. : Прогресс, 1986. – 542 с.
 26. Филатов В.П. Научное познание и мир человека. – М.: Политиздат, 1989. – 270 с.
 27. Хабермас Ю. Демократия. Разум. Нравственность. – М.: Academia, 1995. – 245 с.
 28. Хрыкин А. А. Понимание языка в феноменологии М. Мерло-Понти / А. А. Хрыкин // Сумма философии. Вып. 4. — Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 2005. — С. 40-42.
 29. Чусов А. В. Фролов И. Э. Об онтологической подструктуре диалектического метода (очерк развития) // Философские проблемы экономической науки. Институт экономики РАН. – 2009. – С. 59-133. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://ecfor.ru/wp-content/uploads/pub/frol04.pdf>
 30. Шевчук Р. М. Методологія наукового пізнання: від явища до сутності / Р. М. Шевчук // Філософські та методологічні проблеми права. – 2006. – № 1 (11). – С. 31-43.
 31. Шестова Е. А. Язык феноменологии: Э.Гуссерль и Э.Финк // VOX. Философский журнал. – 2012. – Электронный ресурс:
<https://cyberleninka.ru/article/n/yazyk-fenomenologii-e-gusserl-i-e-fink>
 32. Шуман А.Н. Трансцендентальная философия. – Минск: Экономпресс, 2002. – 416 с.
 33. Элентух И. П. Методологическая проблема предмета междисциплинарных исследований / И. П. Элентух // Вестник ТГПУ (TSPU Bulletin). – 2013. – №11 (139). – 188-192.
 34. Habermas, Jürgen. The theory of communicative action. Vol. 1: Reason and the rationalization of society / Translated and with an Introduction by Thomas McCarthy. – Boston: Beacon Press, 1984. – 465 p.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Каталог посилань на ресурси Інтернет «Навчальні дисципліни» – сайт http://library.vspu.edu.ua/html/posilan_disciplini.html

2. Електронний каталог наукової бібліотеки НАКККіМ
3. Ресурс:
http://library.nakkim.edu.ua:8080/libr/TopicDescription?topic_id=438
4. Стенфордська філософська енциклопедія: переклади вибраних статей. –
5. Режим доступу:
6. <http://www.philosophy.ru/ru/phil/iphras/library/ruspaper/KEZIN1.htm>
7. 4. Знание в связях социальности: Монография. – 2003. – Режим доступа:
8. <http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000912/st000.shtml>